

OBAMA'NIN MİSİR KONUŞMASI: YENİ BİR BAŞLANGIÇ MI?

TEMMUZ 2009

INSTITUTE FOR STRATEGIC STUDIES

S A E

STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ

GİRİŞ

ABD Başkanı Obama'nın Mısır'da İslam dünyasına seslendiği ve tarihi olarak nitelendirilen konuşma önümüzdeki dönemin küresel şekillenmesine yönelik ışık tutmaktadır.

Konuşmanın en önemli sonuçları; ABD'nin aşırılıkçı ve radikal İslam'ı Batı'ya ve kapitalist sisteme karşı en önemli tehdit olarak görmeye devam ettiği, bu tehdit ile mücadelede ise yeni muhafazakarların medeniyetler çatışması siyaseti yerine, çok taraflı dış politika siyasetinin araçlarının kullanılacak olmasıdır.

Obama tarihi Mısır konuşmasında mevcut tehdit ile yeni mücadele yöntemini ve araçlarını ortaya koymuştur.

TERKEDİLEN MEDENİYETLER ÇATIŞMASI TEZİ

Soğuk savaş dönemindeki iki kutuplu dünyanın sona ermesi ardından tek kutuplu olarak tarif edilen küresel yapı içinde yeni denge arayışları başlamıştır.

Bu yeni denge arayışları içinde Batı dünyası ile İslam dünyası arasında giderek bir ayrışma ve karşıtlık ortaya çıkmıştır. Soğuk savaş döneminin karşıtlık üzerine denge kurma alışkanlığı bu gelişmede etkili olmaktadır.

İki kutuplu dünyada sosyalizm kutbunu ortadan kaldıran kapitalist sistem veya onun arkasındaki Anglo-Sakson (Batı içinde çekirdek siyasi yönlendirici) yapı yeni dönemde batı veya kapitalizm önünde en önemli tehdit olarak aşırılıkçı ve radikal İslami unsurları algılamaya başlamıştır.

ABD'de 1990'lı yılların ikinci yarısında yeni muhafazakar siyasi akım bu tehdide dayalı bir siyaset anlayışını benimsemiş ve bu tehdidin veya yeni karşıtlığın (Batı ile radikal/aşırılıkçı İslam) felsefi ve teorik çerçevesini oluşturmaya başlamıştır. Medeniyetler çatışması kabaca bu teorilerin tamamını içeren tez olarak benimsenmiştir.

ABD'de medeniyetler çatışması tezinin felsefi ve teorik çerçevesini çizen ve fikri savunuculuğunu yapan yeni muhafazakarlar 2000 yılında yönetime gelmişler ve Bush Başkanlığında iki dönem iktidarda kalmışlardır.

11 Eylül 2001 saldırıları adeta medeniyetler çatışması tezini ve bu tezin ortaya koyduğu radikal ve aşırılıkçı İslam tehdidinin varlığını doğrular şekilde gerçekleştirmiştir.

ABD'de yeni muhafazakar iktidar 11 Eylül saldırıları sonrası iyice meşruiyet kazanan tezi çerçevesinde dış politikasını ve güvenlik stratejisini şekillendirmeye başlamıştır. En önemli tehdit olarak gördüğü radikal ve aşırılıkçı İslam ile mücadele alanını tüm İslam coğrafyası olarak tarif etmiş ve genişletilmiş Ortadoğu projesi (girişimi) ile kapsamlı bir mücadele stratejisini hayata geçirmiştir.

Afganistan ve Irak'a yönelik askeri hareketler dahil genişletilmiş Ortadoğu projesi içinde yer alan tüm girişimler ABD ile İslam dünyası arasındaki ilişkileri bozmuş, ABD mücadelesinde istediği sonuçlara ulaşamamış ve iki taraf arasındaki karşıtlık kuvvetlenmiştir.

OBAMA: TEHDİT AYNI VE KALICI, MÜCADELE YAKLAŞIMI DEĞİŞİYOR

Obama'nın Mısır'da yaptığı konuşmanın temel üç sonucu bulunmaktadır. Buna göre ilk sonuç ABD için en önemli tehdit halen aşırılıkçı ve radikal İslam'dır. Tehdit değişmemiştir, aynı ve kalıcıdır. İkinci sonuç ABD bu en önemli tehdit ile mücadelesinde kararlıdır. Üçüncü sonuç ise ABD bu tehdit ile mücadelesinde yeni bir yaklaşım içinde olacaktır.

Obama, konuşmasında büyük ölçüde bu yeni yaklaşımı tarif etmiş ve mücadelesinin gerekliliği için meşruiyet çerçevesi çizmiştir. Obama'nın konuşmasında tarif ettiği yeni yaklaşımın önemli unsurları şunlardır;

Medeniyetler Çatışması Tezini Reddi;

İslam ile Batı yüzyıllardır birlikte yaşamışlardır. Bu birlikte yaşam içinde din savaşları ve çatışmaları olduğu gibi önemli işbirlikleri de mevcuttur. ABD İslam dünyası ile bir savaş içinde değildir, olmamıştır ve olmayacaktır. ABD (Batı) ile İslam birbirine karşı değildir, adalet, hoşgörü ve tüm insanların onuruna saygı ilkelerinde ortak yönleri bulunmaktadır. Batı dünyası gelişmesinde kökleri Endülüs'e kadar uzanan süreçte İslam medeniyetinden yararlanmış, İslam dünyası Avrupa'nın ve Batı'nın Rönesans yolunun açılmasına katkı sağlamıştır. Dolayısı ile Batı ile İslam dünyası arasında bir medeniyetler çatışması bulunmamaktadır.

Obama konuşmasının ilk girişinde öncelikle medeniyetler çatışması tezini reddetmiştir. Böylece Bush döneminden kalan acı mirasın izlerini ortadan kaldırmak için ilk adımı atmıştır.

Aşırılıkçı ve Radikal İslam ile Mücadeleye Devam

Obama, medeniyetler çatışması tezini reddetmesine rağmen ABD'nin aşırılıkçı ve radikal İslam'ı en önemli tehdit olarak görmeye devam ettiğini açıklamıştır. ABD, şiddet yanlısı aşırı güçler ile mücadele ve yok etme kararlılığı içindedir. El-Kaide, Taliban, 11 Eylül saldırıları tartışılmaz gerçeklerdir. ABD, bu şiddet yanlısı, aşırı ve radikal İslam tehdidi ile mücadelesini askeri güç kullanarak sürdürecektir.

Obama yönetimi ile ABD'nin bir önemli yaklaşım değişimi de bu alanda ortaya çıkmaktadır. Obama ABD'nin İslam ile değil ama şiddet yanlısı, aşırı ve radikal İslam unsurları ile savaş içinde olduğunu ve bunları yok edene kadar da olacağını ortaya koymakta ve bu ayırımın iyi anlaşılması gerektiğini savunmaktadır. Obama, ABD'nin bu mücadelesindeki meşruiyeti konusunda İslam dünyasını ikna etmeye çalışmaktadır.

Mücadelede İslam Dünyası İle Ortaklık

Obama yönetiminin aşırılıkçı ve radikal İslam ile mücadeledeki yeni yaklaşımında ortaya koyduğu üçüncü ve belki de en önemli unsur mücadelenin İslam dünyası ile birlikte yapılması tercihidir.

ABD, karşılıklı çıkar ve saygı temelinde ABD ile tüm İslam dünyası arasında yeni bir başlangıç isteği ve arayışı içindedir. İslam dünyası ile ABD arasındaki kuşku ve ihtilaf çemberi artık kırılmalıdır. ABD artık hiçbir ülkeye değer dayatmayacaktır. Demokrasi, hukukun üstünlüğü, ifade ve din özgürlüğü salt Batı değerleri değildir. İslam dünyasının da ulusal kimliklerinin parçası olarak sahiplenebilecekleri evrensel değerlerdir. ABD'nin görevi kimseye ders vermek değildir. ABD sadece ülkeleri gelişmeleri konusunda teşvik edecek ve iyi bir rol modeli olmaya çalışacaktır. ABD kendini savunurken diğer ülkelerin egemenliğine ve hukukun üstünlüğüne saygı gösterecektir. Obama ABD Başkanı olarak sorumluluğunun İslam'a yönelik olumsuz önyargılara karşı mücadele olduğunu da açıklamıştır. Ancak aynısını Müslüman ülkelerden ABD'ye karşı talep etmektedir.

Obama, ABD ile İslam dünyası arasındaki bozulan algılamaların ve ilişkilerin düzeltilmesi ile ABD'nin radikal ve aşırılıkçı İslam ile mücadelesi için İslam dünyası ile karşılıklı çıkar, saygı ve uzlaşma temelinde ortaklık kurmayı hedeflemekte ve konuşması ile de İslam dünyasına bu ortaklık teklifini yapmaktadır.

YENİ BİR BAŞLANGIÇ VE MÜCADELEDE BAŞARI MÜMKÜN MÜ?

Obama Mısır konuşması ile İslam dünyasına bir ortaklık teklifinde bulunmuş ve bu ortaklığa dayalı olarak ABD ile İslam dünyası arasında yeni bir başlangıç arzusunu ortaya koymuştur. ABD, aşırılıkçı ve radikal İslam unsurları ile de mücadelesini İslam dünyası ile kuracağı bu yeni ortaklık temelinde sürdürmeyi hedeflemektedir.

İslam Dünyası İle Yeni Bir Başlangıç Mümkün mü?

ABD ile İslam dünyası arasında yeni bir başlangıcı kısıtlayan önemli kısıtlar bulunmaktadır.

Birincisi ABD yeni yaklaşımında İslam dünyasını tek bir blok olarak görmektedir. İslam dünyasında yer alan ülkeler arasında ulusal, etnik, mezhepsel, ideolojik ve sosyal açılardan derin farklılıklar bulunmaktadır. Mevcut sorunlara ve anlaşmazlıklara bakış açıları farklıdır. ABD'nin karşısında birbirleri ile çok farklı siyasi ve İslam'ı farklı yorumlayan-yaşayan gruplardan oluşan bir İslam dünyası bulunmaktadır.

Filistin sorunu ile İran konusu yeni başlangıcın önünde en önemli engelleri oluşturmaktadır. Bu alanlarda somut uzlaşma ve kalıcı çözümlere ulaşmadan sağlıklı bir yeni başlangıç yapılamayacaktır.

Ortaklık sürecinde öne çıkarılan ve her şeyin çözümü gibi sunulan demokrasi ve demokratikleşme, bugünkü hali ile İslam dünyasında şeriatı savunan İslamcı gruplara iktidar yolunu açmakta ve İslam'ı siyasallaştıran bir araç olarak çalışmaktadır. Demokrasiden uzak rejimlerin sınırlayıcı uygulamaları ise siyasal İslam'ın tabanını genişletmektedir. Demokrasi ise teokrasinin yolunu açmaktadır.

Son olarak ise İslam dünyasına yapılmış tarihsel nitelikte ve kapsamlı bir uzlaşma çağrısı beyanı bulunmasına rağmen, uzlaşmanın nasıl olacağı ve bu uzlaşmanın ortaklığa nasıl dönüşeceğine ilişkin bir kurumsal yapı ile yol haritası bulunmamaktadır. Bu hali ile ortaklık hedefi iyi niyet beyanından öteye gidemeyecektir.

Mücadelede Başarı Mümkün mü?

ABD, aşırı ve radikal İslam ile mücadelede yeni muhafazakarların başarılı olamayan medeniyetler çatışması tezi ve yaklaşımı yerine İslam dünyası ile ortaklık yaklaşımını kullanmayı hedeflemektedir. Bu ortaklığın kurulması önündeki engelleri aşmadan mücadelede İslam dünyası ile ortaklık sağlanması olasılığı da sınırlı gözükmemektedir. Buna rağmen ABD aşırı ve radikal İslam ile mücadelesini sürdürecektir.

B mücadelede uzun soluklu ve kalıcı başarı, yani radikal ve aşırılıkçı İslam'ın Batı veya kapitalist sistem için tehdit olmaktan çıkartılması ise askeri başarı ile değil, İslam dünyasındaki toplumsal dönüşüm ile mümkün olabilecektir.

İslam dünyasında toplumsal dönüşümü sağlamadan İslam ile Batı arasındaki karşıtlık potansiyelini ortadan kaldırmak mümkün görülmemektedir. İslam ülkelerinde toplumsal dönüşüm ise siyasal İslam'ın sona ermesini, inançların (dinin) bireysel olarak yaşanmasını, kamusal ve toplumsal hayatı düzenleyen kanunların ise şeriat hükümlerinden koparılmasını gerekli kılmaktadır.

Aksi takdirde İslam dünyasında aşırılıkçı ve radikal unsurların yetişmesi için uygun koşullar sürmeye devam edecektir. Bu da geçici askeri başarılar sağlansa dahi varsayılan tehditlerin kalıcı olarak ortadan kaldırılmasını engelleyecektir.